

# KUNMING-MONTREAL KÜRESEL BİYOÇEŞİTLİLİK ÇERÇEVESİ



# KUNMING-MONTREAL KÜRESEL BİYOÇEŞİTLİLİK ÇERÇEVESİ

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

15. Taraflar Konferansı, COP 15

Aralık 2022

# GİRİŞ

Aralık 2022 tarihinde Kanada'nın Montreal kentinde gerçekleşen Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD) 15. Taraflar Konferansı'nın (COP15) sonuç metni "Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi" TEMA Vakfı tarafından Türkçeleştirildi.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi 1992 yılında imzalanmasına karşın yerkürede biyolojik çeşitlilik kaybı durdurulamıyor ve hızla artarak devam ediyor. Bu gerçek, COP15 görüşmelerinin de temel hareket noktasını oluşturdu.

COP15 görüşmelerinde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin üç temel hedefi olan biyolojik çeşitliliğin korunması, biyolojik çeşitlilik bileşenlerinin sürdürülebilir kullanımı ve genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımı hedeflerinin gerçekleştirilmesi için yeni bir yol haritası çizildi. Görüşmelerin sonucunda "Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi" oluşturuldu. Çerçeve metninin temel amacı söz konusu hedeflere ulaşmak için acil, dönüştürücü eylemleri teşvik etmek ve paydaşları harekete geçirmektir.

Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi, Sivil Toplum Kuruluşlarının konu ile ilgili bütün beklentilerini karşılama da; biyolojik çeşitliliğin korunmasına ilişkin somut hedefler içermesi, biyolojik çeşitliliğin korunmasında yerel halkların haklarının ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin merkeze alınacağını hüküm altına alması nedeniyle tarihsel olarak nitelendirildi.

Çerçeve metni ile dünya nüfusunun %5'ini oluşturan ve biyolojik çeşitliliğin yaklaşık %80'ini koruyan yerel halkların hakları ve katkıları açıkça belirtildi. Bunun yanında metinde, refahı için ekosistem hizmetlerinden yararlanmak isteyen insanlık karşısında doğanın haklarının da dikkate alınması gerektiği vurgulanıyor. Bu da tarihsel ilerlemede etkili bir adımdır.

Tüm bu gelişmeler ışığında çerçevenin, insan merkezli biyolojik çeşitlilik koruma yaklaşımından hak temelli koruma yaklaşımına doğru bir dönüşümü temsil ettiği de söylenebilir.

Öte yandan çerçeve, getirdiği somut hedefler ve denetim mekanizması modeliyle de büyük bir ilerlemeyi temsil ediyor. Çerçeveye göre, 2030 yılına kadar tahrip edilmiş ekosistemlerin en az %30'unda restorasyon çalışmaları yapılması, korunan alanların en az %30'a ulaştırılması hedefleniyor. Ayrıca çerçevenin uygulanmasını sağlamak için de bir şeffaflık modeli öngörülmüş olup bütün taraf devletlerin ulusal biyolojik çeşitlilik stratejisi ile eylem planlarını yayınlaması ve düzenli aralıklarla yenilemesine karar verildi.

Ancak çerçeve kapsamında 2030 yılına kadar biyolojik çeşitlilik bakımından önemli alanların en az %30'unun korunacağı hedefinin konulmaması ve bu alanlarda biyolojik çeşitliliğe doğrudan zarar verecek faaliyetlerin yasaklanacağı açıkça belirtilmediği için çerçevenin yetersiz kaldığı noktalar olduğunun da altını çizmek gerekiyor.

Tarihte hiç görülmemiş ölçüde biyolojik çeşitlilik kaybının yaşandığı günümüzde, biyolojik çeşitliliğin korunmasına dair önemli adımlardan biri olan Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi'nin çeviri metnini sizlerle paylaşıyor, bu metnin doğa savunuculuğu için önemli bir referans olacağına inanıyoruz.

Hepimiz doğanın bir parçasıyız ve doğanın korunmasında bir paydaşız. Bu doğrultuda doğal varlıkların korunmasına yönelik çabaların tüm topluma yayılmasını ve ekolojik krize karşı kapsayıcı, etkin çözümlerin geliştirilmesini talep ediyoruz.

## TEMA Vakfı

# BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMESİ TARAFILAR KONFERANSI TARAFINDAN ALINAN KARAR

## 15.4 Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi

### Taraflar Konferansı,

Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin geliştirilmesi için hazırlık sürecini kabul ettiği ve hazırlanmasını desteklemek üzere açık uçlu bir oturumlar arası çalışma grubu kurmaya karar verdiği 14/34 sayılı kararını *hatırlatarak*,

Ayrıca 2020 Sonrası Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi Açık Uçlu Çalışma Grubu'nun birinci, ikinci, üçüncü dördüncü ve beşinci toplantılarının, 14/34 sayılı karar uyarınca gerçekleştirilen bölgesel ve tematik istişareler ve çalıştayların sonuçlarını ve genetik kaynaklara ilişkin dijital dizilim bilgileri konusunda yürütülen oturumlar arası çalışmaların sonuçlarını da *kaydederek*,<sup>1</sup>

Madde 8(j) ve İlgili Hükümlere ilişkin Geçici Açık Uçlu Çalışma Grubunun on birinci toplantısının, Bilimsel, Teknik ve Teknolojik Danışmanlık konulu Yardımcı Organın yirmi üçüncü ve yirmi dördüncü toplantılarının ve Uygulamaya ilişkin Yardımcı Organın üçüncü toplantısının sonuçlarını *kaydederek*,<sup>2</sup>

<sup>1</sup> <https://www.cbd.int/conferences/post2020>

<sup>2</sup> Sırasıyla CBD/WG8J/11/7, CBD/SBSTTA/23/9, CBD/SBSTTA/24/12 ve CBD/SBI/3/21.

Bu istişarelere ev sahipliği yaptıkları ve mali katkıları için burada belirtilen Avusturalya, Avusturya, Belçika, Brezilya, Kanada, Çekya, Kenya, Avrupa Birliği, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, Malta, Monako, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Kore Cumhuriyet, Sırbisyan, Slovakya, Güney Afrika, İsveç, İsviçre, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve Uruguayla birlikte Afrika Birliği, Gıda ve Tarım Örgütü, Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü hükümetlerine ve kurumlarına *teşekkürlerini sunarak*,

Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin geliştirilmesini destekledikleri için 2020 Sonrası Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi Açık Uçlu Çalışma Grubu Eş Başkanları Sayın Basile van Havre (Kanada) ve Sayın Francis Ogwala (Uganda) *teşekkürlerini sunarak*,

Taraflar, diğer Hükümetler, yerli halklar ve yerel topluluklar, Birleşmiş Milletler örgütleri ve programları, diğer çok taraflı çevre anlaşmaları, ulus-altı hükümetler, şehirler ve diğer yerel otoriteler, hükümetler arası örgütler, sivil toplum kuruluşları, kadın grupları, gençlik grupları, iş ve finans dünyası, bilim dünyası, akademi, inanç temelli örgütler, biyoçeşitlilikle ilgili veya biyoçeşitliliğe bağımlı sektörlerin temsilcileri, genel olarak vatandaşlar ve 2020 sonrası küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin geliştirilmesi hakkında görüş bildiren diğer paydaşlar ve gözlemciler tarafından yapılan sunumları *memnuniyetle karşılayarak*,

Biyoçeşitliliğin devam eden kayıpları ve bunun doğa ve insan refahı için oluşturduğu tehditten *endişe duyarak*,

Dolayısıyla, Sözleşmenin üç hedefi de dahil olmak üzere tüm hükümlerinin dengeli ve güçlendirilmiş bir şekilde uygulanması ihtiyacını *vurgulayarak*,

**1.** Bu kararın ekinde yer alan Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesini *kabul etmektedir*;

**2.** Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin uygulan-

masının, Taraflar Konferansının on beşinci toplantısında kabul edilen aşağıdaki kararlarla destekleneceğini kaydetmekte ve bu kararların Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesine eşit değerde olduğunu *tasdik etmektedir*;

- a. Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesine yönelik izleme çerçevesi hakkındaki 15/5 sayılı Karar
- b. Planlama, izleme, raporlama ve incelemeye ilişkin 15/6 sayılı Karar;
- c. Kaynak seferberliğine ilişkin 15/7 sayılı Karar;
- d. Kapasite oluşturma ve geliştirmeye ile teknik ve bilimsel işbirliği hakkında 15/8 sayılı karar
- e. Genetik kaynaklara ilişkin dijital dizilim bilgilerine ilişkin 15/9 sayılı Karar;
- f. Diğer Anlaşmalar ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği hakkındaki 15/3 sayılı karar

3. Ayrıca Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin uygulanmasının, başta Cartagena Biyogüvenlik Protokolüne ilişkin uygulama planı ve Cartagena Biyogüvenlik Protokolüne ilişkin kapasite geliştirme eylem planı olmak üzere, Protokol Taraflarının bulunduğu Taraflar Konferansınca kabul edilen ilgili kararlarla destekleneceğini belirtmektedir;<sup>3</sup>

4. Tarafları ve diğer Hükümetleri, uygun olduğu şekilde hükümetler arası ve diğer kuruluşların desteğiyle, Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesini uygulamaya ve özellikle kadınların, gençlerin, yerli halkların ve yerel toplulukların, sivil toplum kuruluşlarının, özel ve mali sektörlerin ve diğer tüm sektörlerden paydaşların tam ve etkin katkılarını teşvik etmek amacıyla hükümetin her düzeyinde katılım sağlama çağrısında bulunmaktadır;

5. Tarafları ve diğer Hükümetleri Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin uygulanmasında sınır ötesi, bölgesel ve uluslararası düzeylerde işbirliğine davet etmektedir;

6. Tarafların ve diğer Hükümetlerin Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin uygulanmasında yerli halkların ve yerel

3 CP-10/3 ve CP-10/4 sayılı kararlar.

toplulukların haklarına saygı gösterilmesini ve bu hakların hayata geçirilmesini sağlama beklentisini *yinelemektedir*;

7. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nu Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesini kabul etmeye ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine yönelik ilerlemeyi izlerken bu çerçevenin uygulanması konusunda kaydedilen gelişmeleri dikkate almaya *davet etmektedir*;

8. Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin 2022-2030 döneminde Sözleşme ve Protokollerinin, organlarının ve Sekreteriyasının uygulanması için stratejik bir plan olarak kullanılması gerektiğine ve bu bağlamda çerçevenin, Sözleşme ve Protokollerinin çeşitli organlarının, Sekreteriyasının ve bütçesinin çalışmalarını çerçevenin amaç ve hedeflerine uygun olarak daha iyi bir şekilde düzenleyip yönlendirmek için kullanılması gerektiğine *karar vermektedir*;

9. İcra Sekreterinden, Sözleşmenin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla Kunming-Montreal küresel biyolojik çeşitlilik çerçevesi bağlamında Sözleşmenin çalışma programlarının stratejik bir incelemesini ve analizini yapmasını ve bu analize dayanarak, Taraflar Konferansının on beşinci ve on altıncı toplantıları arasındaki dönemde yapılacak toplantılarda Bilimsel, Teknik ve Teknolojik Danışmanlık konusunda Yardımcı Organ ve Uygulama konusunda Yardımcı Organ tarafından değerlendirilmek üzere bu çalışma programlarının taslak güncellemelerini hazırlamasını ve on altıncı toplantısında Taraflar Konferansına bu konuda rapor vermesini *rica etmektedir*.

# EK

## KUNMING-MONTREAL

### KÜRESEL BİYOÇEŞİTLİLİK

### ÇERÇEVESİ

#### Bölüm A.

##### Arka Plan

**1.** Biyoçeşitlilik; insanların iyiliği, sağlıklı bir gezegen ve tüm insanlara ilişkin ekonomik refah açısından esas teşkil etmektedir ve Toprak Ana ile denge ve uyum içinde yaşamak da dahil olmak üzere, bizler gıda, ilaç, enerji, temiz hava ve su, doğal afetlere karşı güvenlik, eğlence ve kültürel ilham kaynağı olarak ona bağımlıyız ve o, yeryüzündeki tüm yaşam sistemlerine destek olmaktadır.

**2.** Kunming-Montreal Küresel biyoçeşitlilik çerçevesi, Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetlerine İlişkin Hükümetlerarası Bilim - Politika Platformu (IPBES)<sup>4</sup> tarafından yayınlanan ve Küresel Biyoçeşitlilik Genel Görünümünün<sup>5</sup> beşinci baskısı olan Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Küresel Değerlendirme Raporuna yanıt vermeyi amaçlamaktadır ve diğer birçok bilimsel doküman, süregelen çabalara rağmen, biyolojik çeşitliliğin dünya çapında insanlık tarihinde görülmemiş oranlarda kötüye gittiğine dair çok sayıda kanıt sunmaktadır. IPBES Küresel Değerlendirme raporunda belirtildiği üzere:<sup>6</sup>

Değerlendirilen hayvan ve bitki gruplarındaki türlerin ortalama yüzde 25'i tehdit altında olup, biyoçeşitlilik kaybına yol açan etkenlerin yoğunluğunu azaltmak için harekete geçilmediği takdirde, yaklaşık 1 milyon türün, çoğu on yıllar içinde olmak üzere, neslinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu

göstermektedir. Böyle bir adım atılmadığı takdirde, hâlihazırda son 10 milyon yıldaki ortalamasından en az onlarca hatta yüzlerce kat daha yüksek olan küresel türlerin neslinin tükenme oranı daha da hızlanacaktır.

İnsanlığın bir bütün olarak muhtaç olduğu biyosfer, tüm mekânsal ölçeklerde benzersiz bir derecede değişime uğramaktadır. Biyoçeşitlilik - türler içindeki, türler arasındaki ve ekosistemlerdeki çeşitlilik - insanlık tarihinde hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde azalmaktadır.

Dönüşümsel değişimi teşvik eden acil ve birlikte gerçekleştirilen çabalar sayesinde doğa sürdürülebilir bir şekilde korunabilir, eski haline döndürülebilir ve kullanılabilir ve aynı zamanda diğer küresel toplumsal hedefler de eş zamanlı olarak gerçekleştirilebilir.

Doğada en büyük küresel etkiye sahip olan doğrudan değişime neden olan etmenler (en büyük etkiye sahip olanlardan başlayarak) kara ve deniz kullanımındaki değişiklikler, organizmaların doğrudan sömürülmesi, iklim değişikliği, kirlilik ve yabancı türlerin istilası olmuştur. Bu beş doğrudan etmen, değişimin dolaylı etkenleri olan bir dizi altta yatan nedenden kaynaklanmaktadır ve bunlar da toplumsal değerler ve davranışlar tarafından desteklenmektedir (...) Doğrudan ve dolaylı etmenlerdeki değişim oranı bölgeler ve ülkeler arasında farklılık göstermektedir.

**3.** Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesi, 2011-2020 Biyoçeşitlilik Stratejik Planı, bu planın kazanımları, eksiklikleri ve çıkarılan dersler ile diğer ilgili çok taraflı çevre anlaşmalarının deneyim ve kazanımlarını temel alarak, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda 2030 yılına kadar toplumlarımızın biyoçeşitlilikle olan ilişkilerinde bir dönüşüme yol açacak geniş tabanlı eylemleri hayata geçirmek ve 2050 yılına kadar doğayla uyum içinde yaşama ortak vizyonunun gerçekleşmesini sağlamak için iddialı bir plan ortaya koymaktadır.

4 IPBES (2019): IPBES Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Üzerine Küresel Değerlendirme Raporu.

5 IPBES Sekreterliği, Bonn, Almanya

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Sekreterliği (2020). Küresel Biyoçeşitlilik Görünümü 5. Montreal

6 IPBES (2019): Aşağıdaki paragraflar, Hükümetler Arası Bilim-Politika Platformu'nun Biyoçeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Değerlendirme Raporunun Politika Yapıcılar için Özet'inde yer alan sırasıyla A6, A, D ve B kısımlarında alınmıştır, IPBES sekreterliği, Bonn, Almanya

## Bölüm B.

### Amaç

4. Kunming-Montreal Küresel biyoçeşitlilik çerçevesi, biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmak ve tersine çevirmek, vizyon, misyon, amaç ve hedeflerinde ortaya koyduğu sonuçlara ulaşmak ve bu şekilde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Protokollerinin üç amacına katkıda bulunmak için Hükümetler, ulus altı ve yerel yönetimler ve tüm toplumun katılımıyla acil ve dönüştürücü eylemleri teşvik etmeyi, etkinleştirmeyi ve harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Amaç, Sözleşmenin üç hedefinin dengeli bir şekilde tam olarak uygulanmasıdır.

5. Çerçeve eylem ve sonuç odaklıdır ve politikaların, amaçların, hedeflerin, ulusal biyoçeşitlilik stratejilerinin ve eylem planlarının gözden geçirilmesi, geliştirilmesi, güncellenmesi ve uygulanması her düzeyde yönlendirmeyi ve teşvik etmeyi ve kaydedilen ilerlemenin her düzeyde daha şeffaf ve sorumlu bir şekilde izlenmesini ve gözden geçirilmesini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

6. Çerçeve, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Protokolleri, biyolojik çeşitlilikle ilgili diğer sözleşmeler, diğer ilgili çok taraflı anlaşmalar ve uluslararası kurumlar arasında, bunların yetkilerine riayet ederek tutarlılık, tamamlayıcılık ve işbirliğini teşvik etmekte ve çerçevenin uygulanmasını geliştirmek amacıyla çeşitli aktörler arasında işbirliği ve ortaklıklar için fırsatlar yaratmaktadır.

## Bölüm C.

### Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesinin Uygulanmasına İlişkin Hususlar

7. Vizyon, Misyon, Amaçlar ve Hedefler de dahil olmak üzere çerçeve, aşağıdakilerle tutarlı olarak anlaşılmalı, buna göre hareket edilmeli, uygulanmalı, raporlanmalı ve değerlendirilmelidir:

#### Yerli Halkların ve Yerel Toplulukların Katkıları ve Hakları

a. Çerçeve, yerli halkların ve yerel toplulukların biyoçeşitliliğin emanetçileri ve koruma, eski haline döndürme ve sürdürülebilir kullanım konusunda ortak olarak önemli rolleri ve katkıları olduğunu kabul etmektedir. Uygulama, ilgili ulusal mevzuat, Birleşmiş Milletler Yerli Halklar Hakları Bildirisi de dahil olmak üzere uluslararası belgeler ve insan hakları hukukuna uygun olarak, yerli halkların ve yerel toplulukların biyoçeşitlilikle ilişkili geleneksel bilgileri, inovasyonla-

rı, dünya görüşleri, değerleri ve uygulamaları da dahil olmak üzere haklarına, bilgilerine saygı gösterilmesini, bunların belgelenmesini ve karar alma süreçlerine tam ve etkin katılımları da dahil olmak üzere hür olarak verilmiş, önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rızaları<sup>7</sup> ile korunmasını sağlamalıdır.<sup>8</sup> Bu bağlamda, bu çerçevede yer alan hiçbir husus, yerli halkların hâlihazırda sahip oldukları veya gelecekte elde edebilecekleri hakları azalttığı veya ortadan kaldırdığı şeklinde yorumlanamaz.

#### Farklı Değer Sistemleri

b. Doğa, farklı insanlar için biyoçeşitlilik, ekosistemler, Toprak Ana ve yaşam sistemleri gibi farklı kavramları bünyesinde barındırmaktadır. Doğanın insanlara katkıları da ekosistem ürün ve hizmetleri ve doğanın armağanları gibi farklı kavramları içermektedir. Hem doğa hem de doğanın insanlara katkıları, insan refahı, doğayla uyum içinde yaşamak, Toprak Ana ile denge ve uyum içinde iyi bir yaşam sürmek de dahil olmak üzere, insanın varoluşu ve iyi bir yaşam kalitesi için hayati önem taşımaktadır. Çerçeve, bu farklı değer sistemlerini ve kavramları, bunları kabul eden ülkelere yönelik olarak doğa hakları ve Toprak Ana'nın hakları da dahil olmak üzere, başarılı bir şekilde uygulanmasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmekte ve dikkate almaktadır.

#### Hükümetin Tamamı ve Toplumun Tamamı Yaklaşımı

c. Bu herkese, yani hükümetin tamamına ve toplumun tamamına yönelik bir çerçevedir. Başarılı olması siyasi irade ve hükümetin en üst düzeyinde kabul görmesini gerektirir ve hükümetin tüm düzeyleri ile toplumun tüm aktörlerinin eylem ve işbirliğine bağlıdır.

#### Ulusal Koşullar, Öncelikler ve Kabiliyetler

d. Çerçevenin amaç ve hedefleri küresel niteliktedir. Her bir Taraf, küresel biyolojik çeşitlilik çerçevesinin amaç ve hedeflerine ulaşılmasına ulusal koşulları, öncelikleri ve kabiliyetleri doğrultusunda katkıda bulunacaktır.

#### Hedeflere Yönelik Kolektif Çaba

e. Taraflar, her düzeyde geniş bir kamuoyu desteğini harekete geçirmek suretiyle çerçevenin uygulanmasını hızlandıracaktır.

<sup>7</sup> Bu çerçevede, hür olarak verilmiş, önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rıza ifadesi, "önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rıza" veya "hür olarak verilmiş, önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rıza" veya "onay ve katılım" şeklindeki üçlü terminoloji ifade etmektedir.

<sup>8</sup> A/RES/61/295.

### Kalkınma Hakkı

f. 1986 Birleşmiş Milletler Kalkınma Hakkı Bildirgesini<sup>9</sup> dikkate alan bu çerçeve, aynı zamanda biyolojik çeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasına katkıda bulunan bilinçli ve sürdürülebilir sosyoekonomik kalkınmayı mümkün kılmaktadır.

### İnsan Hakları Temelli Yaklaşım

g. Çerçevenin uygulanması, insan haklarına riayet eden, bu hakları koruyan, teşvik eden ve hayata geçiren insan hakları temelli bir yaklaşım izlemelidir. Çerçeve, insanların temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevreye sahip olma hakkını tanımaktadır.<sup>10</sup>

### Cinsiyet

h. Çerçevenin başarılı bir şekilde uygulanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına, kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine ve eşitsizliklerin azaltılmasına dayalı olacaktır.

### Sözleşme ve Protokollerinin Üç Amacının Yerine Getirilmesi ve Bunların Dengeli Bir Şekilde Uygulanması

i. Çerçevenin amaç ve hedefleri bütünlüktür ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin üç hedefine dengeli bir şekilde katkıda bulunmaları amaçlanmaktadır. Çerçeve, bu hedeflere, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi hükümlerine ve Cartagena Biyogüvenlik Protokolü ile Nagoya Erişim ve Fayda Paylaşımı Protokolüne uygun olarak uygulanacaktır.

### Uluslararası Anlaşmalar veya Enstrümanlarla Tutarlılık

j. Küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin ilgili uluslararası yükümlülüklere uygun olarak uygulanması gerekmektedir. Bu çerçevedeki hiçbir husus, bir Tarafın Sözleşme veya diğer herhangi bir uluslararası anlaşma kapsamındaki hak ve yükümlülüklerini değiştirmeye yönelik bir anlaşma olarak yorumlanmamalıdır.

### Rio Deklarasyonunun İlkeleri

k. Çerçeve, biyolojik çeşitlilik kaybının tüm canlıların yararına olacak şekilde tersine çevrilmesinin insanlığın ortak kaygısı olduğunu kabul etmektedir. Bu çerçevenin uygulanmasına Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu ilkeleri rehberlik etmelidir.<sup>11</sup>

### Bilim ve İnovasyon

l. Çerçevenin uygulanması, bilim, teknoloji ve inovasyonun rolünü

9 A/RES/41/128.

10 BM Genel Kurulu'nun 28 Temmuz 2022 tarihli ve 76/300 sayılı Kararı

11 Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu (A/CONF.151/26/Rey 1(cilt 1)), Birleşmiş Milletler yayını, Satış No. E.93.1.8.

Kabul ederek, bilimsel kanıtlara ve geleneksel bilgi ve uygulamalara dayanmalıdır.

### Ekosistem Yaklaşımı

m. Bu çerçeve, Sözleşme'nin ekosistem yaklaşımı temelinde uygulanacaktır.<sup>12</sup>

### Kuşaklar Arası Eşitlik

n. Çerçevenin uygulanmasına, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılamayı ve genç nesillerin her düzeydeki karar alma süreçlerinde anlamlı katılımını sağlamayı amaçlayan nesiller arası eşitlik ilkesi rehberlik etmelidir.

### Örgün ve Yaygın Eğitim

o. Çerçevenin uygulanması, yerli halkların ve yerel toplulukların farklı dünya görüşlerini, değerlerini ve bilgi sistemlerini dikkate alan, bilim - politika arayüz çalışmaları ve yaşam boyu öğrenme süreçleri de dahil olmak üzere her düzeyde örgün ve yaygın, dönüştürücü, inovatif ve disiplinler ötesi eğitim gerektirmektedir.

### Mali Kaynaklara Erişim

p. Çerçevenin tam olarak uygulanabilmesi için yeterli, öngörülebilir ve kolay erişilebilir mali kaynaklara ihtiyaç vardır.

### İşbirliği ve Sinerjiler

q. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Protokolleri, biyolojik çeşitlilikle ilgili diğer sözleşmeler, diğer ilgili çok taraflı anlaşmalar ve uluslararası örgütler ve süreçler arasında, küresel, bölgesel, alt-bölgesel ve ulusal düzeyler de dahil olmak üzere, kendi yetkileri doğrultusunda geliştirilmiş işbirliği, yardımlaşma ve sinerji, küresel biyolojik çeşitlilik çerçevesinin daha verimli ve etkili bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacak ve bunu teşvik edecektir.

### Biyoçeşitlilik ve Sağlık

r. Çerçeve, biyoçeşitlilik ve sağlık ile Sözleşme'nin üç hedefi arasındaki bağlantıları dikkate almaktadır. Çerçeve, bilime dayanan, birden fazla sektörü, disiplini ve topluluğu birlikte çalışmak üzere harekete geçiren ve insanların, hayvanların, bitkilerin ve ekosis-

12 V/6 sayılı Karar



temlerin sağlığını sürdürülebilir bir şekilde dengelemeyi ve optimize etmeyi amaçlayan, biyoçeşitlilikle ilgili ilaçlar, aşular ve diğer sağlık ürünleri de dahil olmak üzere araçlara ve teknolojilere adil erişim ihtiyacını dikkate alan, sağlığa yönelik riskleri azaltmak için biyoçeşitlilik üzerindeki baskıları azaltmaya ve çevresel bozulmayı azaltmaya yönelik acil ihtiyacı vurgulayan ve uygun olduğu şekilde pratik erişim ve fayda paylaşımı düzenlemeleri geliştiren diğer bütüncül yaklaşımların yanı sıra Tek Sağlık Yaklaşımı dikkate alınarak uygulanacaktır.

## Bölüm D.

### Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik 2030 Gündemiyle İlişki

**8.** Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemine ulaşılması açısından bir katkı niteliğindedir. Aynı zamanda, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda ilerleme kaydedilmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın her üç boyutunda da (çevresel, sosyal ve ekonomik) hayata geçirilmesi, çerçevenin amaç ve hedeflerinin gerçekleştirilmesi için gerekli koşulların yaratılması bakımından gereklidir. Bu çerçeve; biyolojik ve kültürel çeşitlilik arasındaki önemli bağlantıları dikkate alarak, biyolojik çeşitliliği, korunmasını, bileşenlerinin sürdürülebilir şekilde kullanılmasını ve genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşılmasını sürdürülebilir kalkınma gündeminin merkezine yerleştirecektir.

## Bölüm E.

### Değişim Teorisi

**9.** Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde acil politika eylemlerinin gerekli olduğunu belirten bir değişim teorisi etrafında inşa edilmiştir; böylelikle biyolojik çeşitlilik kaybını şiddetlendiren istenmeyen değişim etmenleri azaltılarak ve/veya tersine çevrilerek tüm ekosistemlerin iyileşmesi ve Sözleşmenin 2050 yılına kadar Doğa ile Uyum İçinde Yaşama vizyonuna ulaşılması sağlanacaktır.

## Bölüm F.

### 2050 Vizyonu ve 2030 Misyonu

**10.** Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi'nin vizyonu, doğa ile uyum içinde yaşayan bir dünyadır: "2050 yılına kadar biyolojik çeşitliliğe değer verildiği, korunduğu, eski haline

döndürüldüğü ve akıllıca kullanıldığı, ekosistem hizmetlerinin sürdürüldüğü, sağlıklı bir gezegenin idame ettirildiği ve tüm insanlar için gerekli faydaların sağlandığı bir dünya."

**11.** Çerçevenin 2030 yılına kadar olan dönem için 2050 vizyonuna yönelik misyonu şu şekildedir:

Biyolojik çeşitliliği koruyarak ve sürdürülebilir bir şekilde kullanarak ve genetik kaynakların kullanımından elde edilen faydaların adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşılmasını sağlayarak, insanların ve gezegenin yararına doğayı iyileşme yoluna sokmak için biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmak ve tersine çevirmek için acil eylemde bulunmak ve gerekli uygulama araçlarını sağlamak.

## Bölüm G.

### 2050 Yılı için Küresel Amaçlar

**12.** Çerçeve, Biyolojik Çeşitliliğe yönelik 2050 Vizyonu ile ilgili olarak 2050 yılına yönelik dört adet uzun vadeli amaca sahiptir.

#### Amaç A

Tüm ekosistemlerin bütünlüğü, birbirine bağlılığı ve esnekliği muhafaza edilir, geliştirilir veya eski haline getirilir ve böylece 2050 yılına kadar doğal ekosistemlerin kapladığı alan önemli ölçüde artırılır;

Tehdit altında olduğu bilinen türlerin insan kaynaklı yok oluşu durdurulur ve 2050 yılına kadar tüm türlerin yok olma oranı ve riski on kat azaltılır ve yerli yabani türlerin bolluğu sağlıklı ve dirençli seviyelere yükseltilir;

Yabani ve evcil türlerin popülasyonları içindeki genetik çeşitlilik korunarak bu türlerin uyum sağlama potansiyelleri muhafaza edilir.

#### Amaç B

Biyoçeşitlilik sürdürülebilir bir şekilde kullanılır ve yönetilir ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri de dahil olmak üzere doğanın insanlara katkıları değerlendirilir, korunur ve geliştirilir, şu anda düşüşte olanlar eski haline getirilir ve böylece 2050 yılına kadar mevcut ve gelecek nesillerin yararına sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi desteklenir.

### Amaç C

Genetik kaynakların ve genetik kaynaklara ilişkin dijital dizilim bilgilerinin ve genetik kaynaklarla ilişkili geleneksel bilgilerin kullanılmasından elde edilen parasal ve parasal olmayan faydalar, uygun olduğu şekilde yerli halklar ve yerel topluluklar da dahil olmak üzere adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşılır, bunlar 2050 yılına kadar önemli ölçüde artırılır ve aynı zamanda genetik kaynaklarla ilişkili geleneksel bilgilerin uygun şekilde korunması sağlanır, böylelikle uluslararası kabul görmüş erişim ve fayda paylaşım araçlarına uygun olarak biyolojik çeşitliliğin korunmasına ve sürdürülebilir kullanımına katkıda bulunulur.

### Amaç D

Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesini tam olarak uygulamaya yönelik mali kaynaklar, kapasite geliştirme, teknik ve bilimsel işbirliği ve teknolojiye erişim ve teknoloji transferi dahil olmak üzere yeterli uygulama araçlarının güvence altına alınarak ve başta gelişmekte olan ülkeler, özellikle en az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri ile ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkeler olmak üzere tüm Taraflar için adil bir şekilde erişilebilir olması sağlanarak, yıllık 700 milyar dolarlık biyoçeşitlilik finansman açığı aşamalı olarak kapatılır ve mali akışlar Kunming-Montreal Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi ve Biyoçeşitlilik için 2050 Vizyonu ile uyumlu hale getirilir.

## Bölüm H.

### 2030 Yılı için Küresel Hedefleri

**13.** Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi, 2030 yılına kadar on yıl boyunca acil eyleme yönelik 23 eylem odaklı küresel hedefe sahiptir. Her bir hedefte belirtilen eylemlerin derhal başlatılması ve 2030 yılına kadar tamamlanması gerekmektedir. Elde edilen sonuçlar hep birlikte, 2050 yılına yönelik sonuç odaklı hedeflere ulaşılmasını sağlayacaktır. Bu hedeflere yönelik eylemler, ulusal koşullar, öncelikler ve sosyoekonomik koşullar dikkate alınarak Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Protokolleri ile birlikte diğer ilgili uluslararası yükümlülüklerle tutarlı ve uyumlu bir şekilde uygulanmalıdır.

#### 1. Biyoçeşitliliğe Yönelik Tehditlerin Azaltılması

##### Hedef 1

Yerli halkların ve yerel toplulukların haklarına saygı göstererek,

yüksek ekolojik bütünlüğe sahip ekosistemler de dahil olmak üzere yüksek biyoçeşitlilik önemine sahip alanların kaybını 2030 yılına kadar sıfıra yakın hale getirmek için tüm alanların kara ve deniz kullanım değişikliğini ele alan katılımcı, entegre ve biyoçeşitliliği kapsayan mekânsal planlama ve/veya etkin yönetim süreçleri altında olmasını sağlamak,

##### Hedef 2

Biyolojik çeşitliliği, ekosistem işlevlerini ve hizmetlerini, ekolojik bütünlüğü ve dayanıklılığı artırmak için 2030 yılına kadar bozulmuş karasal, iç su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin en az yüzde 30'unun etkili bir şekilde eski haline getirilmesini sağlamak.

##### Hedef 3

Uygulanabildiği yerlerde yerli halkların ve geleneksel bölgelerin dikkate alarak ve daha geniş manzaralara, deniz manzaralarına ve okyanusa entegre ederek, bu tür alanlarda uygun olduğu yerlerde sürdürülebilir kullanımın koruma sonuçlarıyla tamamen tutarlı olmasını sağlayarak, geleneksel bölgeleri de dahil olmak üzere yerli halkların ve yerel toplulukların haklarını tanıyarak ve bu haklara saygı göstererek 2030 yılına kadar karasal, iç su, kıyı ve deniz alanlarının en az yüzde 30'unun, özellikle biyolojik çeşitlilik ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri için özel öneme sahip alanların, ekolojik olarak iyi temsil edilen, iyi bağlantılı ve adil bir şekilde yönetilen korunan alan sistemleri ve diğer etkili alan tabanlı koruma önlemleri aracılığıyla etkin bir şekilde korunmasını ve yönetilmesini sağlamak ve mümkün kılmak.

##### Hedef 4

Tehdit altında olduğu bilinen türlerin insan kaynaklı yok oluşunu durdurmak ve özellikle tehdit altındaki türler olmak üzere türlerin kurtarılması ve korunması için yok olma riskini önemli ölçüde azaltmak, doğal alanında ve doğal alanının dışında koruma ve sürdürülebilir yönetim uygulamaları da dahil olmak üzere, uyum sağlama potansiyellerini muhafaza etmek için yerli, yabani ve evcil türlerin popülasyonları içindeki ve arasındaki genetik çeşitliliği korumak ve eski haline döndürmek ve bir arada yaşama yönelik olarak insan-yaban hayatı çatışmasını en aza indirmek üzere insan-yaban hayatı etkileşimlerini etkin bir şekilde yönetmek için acil yönetim eylemlerini sağlamak.

**Hedef 5**

Yabani türlerin kullanımının, hasadının ve ticaretinin sürdürülebilir, güvenli ve yasal olmasını sağlamak, aşırı sömürüyü önlemek, hedef olmayan türler ve ekosistemler üzerindeki etkileri en aza indirmek ve patojen yayılma riskini azaltmak, ekosistem yaklaşımını uygularken yerli halklar ve yerel topluluklar tarafından geleneksel sürdürülebilir kullanıma saygı duymak ve bunları korumak.

**Hedef 6**

Yabancı türlerin giriş yollarını belirleyerek ve yöneterek, öncelikli istilacı yabancı türlerin girişini ve yerleşmesini önleyerek, diğer bilinen veya potansiyel istilacı yabancı türlerin giriş ve yerleşme oranlarını en az yüzde 50 azaltarak, 2030 yılına kadar istilacı yabancı türlerin biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri üzerindeki etkilerini ortadan kaldırmak, en aza indirmek, azaltmak veya hafifletmek, özellikle adalar gibi öncelikli alanlarda istilacı yabancı türleri yok etmek veya kontrol altına almak.

**Hedef 7**

Kümülatif etkileri göz önünde bulundurarak, 2030 yılına kadar tüm kaynaklardan kaynaklanan kirlilik risklerini ve kirliliğin olumsuz etkilerini biyolojik çeşitliliğe ve ekosistem işlevlerine ve hizmetlerine zarar vermeyecek seviyelere düşürmek; (a) daha verimli besin döngüsü ve kullanımı da dahil olmak üzere çevreye kaybedilen fazla besin maddelerini en az yarı yarıya azaltmak; (b) bilime dayalı, gıda güvenliği ve geçim kaynaklarını dikkate alan entegre haşere yönetimi de dahil olmak üzere zirai ilaçlardan ve yüksek derecede tehlikeli kimyasallardan kaynaklanan genel riski en az yarı yarıya azaltmak; (c) ayrıca plastik kirliliğini önlemek, azaltmak ve ortadan kaldırmak için çalışmalar gerçekleştirmek.

**Hedef 8**

Bir yandan iklim eyleminin biyoçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirip olumlu etkilerini teşvik ederken, diğer yandan doğa temelli çözüm ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar da dahil olmak üzere azaltma, adaptasyon ve afet riskini azaltma eylemleri yoluyla iklim değişikliği ve okyanus asitlenmesinin biyoçeşitlilik üzerindeki etkisini en aza indirmek ve direncini artırmak.

**2. Sürdürülebilir Kullanım ve Fayda Paylaşımı Yoluyla İnsanların İhtiyaçlarının Karşlanması****Hedef 9**

Yabani türlerin yönetiminin ve kullanımının sürdürülebilir olmasını sağlamak, böylece biyoçeşitliliği artıran sürdürülebilir biyoçeşitlilik temelli faaliyetler, ürünler ve hizmetler de dahil olmak üzere, özellikle hassas durumdaki ve biyoçeşitliliğe en çok bağımlı olan insanlar için sosyal, ekonomik ve çevresel faydalar sağlamak ve yerli halklar ve yerel topluluklar tarafından geleneksel sürdürülebilir kullanımı korumak ve teşvik etmek.

**Hedef 10**

Biyoçeşitliliği koruyarak ve eski haline döndürerek ve ekosistem işlevleri ve hizmetleri de dahil olmak üzere doğanın insanlara katkılarını muhafaza ederek, özellikle biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı yoluyla, sürdürülebilir yoğunlaştırma ve bu üretim sistemlerinin dayanıklılığına, uzun vadeli etkinliğine ve verimliliğine ve gıda güvenliğine katkıda bulunan diğer agroekolojik ve inovatif yaklaşımlar gibi biyoçeşitlilik dostu uygulamaların önemli ölçüde artırılması da dahil olmak üzere, tarım, su ürünleri yetiştiriciliği, balıkçılık ve ormancılık alanlarının, özellikle biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kullanımı yoluyla sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamak.

**Hedef 11**

Hava, su ve iklimin düzenlenmesi, toprak sağlığı, tozlaşma ve hastalık riskinin azaltılması gibi ekosistem işlevleri ve hizmetlerinin yanı sıra doğal tehlikelerden ve afetlerden korunma da dahil olmak üzere tüm insanların ve doğanın yararına doğa temelli çözümler ve/veya ekosistem temelli yaklaşımlar yoluyla doğanın insanlara katkılarını eski haline döndürmek, sürdürmek ve geliştirmek.

**Hedef 12**

Biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımını yaygınlaştırarak kentsel ve yoğun nüfuslu alanlarda yeşil ve mavi alanların alanını, kalitesini ve birbirine bağlanırlığını, bunlara erişimi ve bunlardan elde edilen faydaları sürdürülebilir bir şekilde önemli ölçüde artırmak ve biyoçeşitliliği kapsayan kentsel planlamayı sağlamak, yerel biyoçeşitliliği, ekolojik bağlanırlığı ve bütünlüğü geliştirmek ve insan sağlığını ve refahını ve doğayla olan bağlantıyı iyileştirmek ve kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşmeye ve ekosistem işlevlerinin ve hizmetlerinin sağlanmasına katkıda bulunmak.

**Hedef 13**

Genetik kaynakların kullanımından ve genetik kaynaklara ilişkin dijital dizilim bilgilerinden ve genetik kaynaklarla ilişkili geleneksel bilgilerden kaynaklanan faydaların adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşılmasını sağlamak ve genetik kaynaklara uygun şekilde erişimi kolaylaştırmak ve 2030 yılına kadar geçerli uluslararası erişim ve fayda paylaşımı enstrümanlarına uygun olarak paylaşılan faydaların önemli ölçüde artırılmasını mümkün kılmak amacıyla, uygun olduğu şekilde, her düzeyde etkili yasal, politik, idari ve kapasite geliştirici tedbirler almak.

**3. Uygulamaya ve Yaygınlaştırmaya Yönelik Araçlar ve Çözümler****Hedef 14**

Biyçeşitliliğin ve çok sayıdaki değerinin politikalara, mevzuata, planlama ve kalkınma süreçlerine, yoksullukla mücadele stratejilerine, stratejik çevresel değerlendirmelere, çevresel etki değerlendirmelerine ve uygun olduğu hallerde ulusal mali hesaplamalara, hükümetin tüm kademelerinde ve tüm sektörlerde, özellikle de biyoçeşitlilik üzerinde önemli etkileri olan sektörlerde tam olarak entegre edilmesini sağlamak, ilgili tüm kamu ve özel sektör faaliyetlerini, mali ve finansal akışları bu çerçevenin amaç ve hedefleriyle aşamalı olarak uyumlu hale getirmek.

**Hedef 15**

Biyçeşitlilik üzerindeki olumsuz etkileri aşamalı olarak azaltmak, olumlu etkileri artırmak, iş dünyası ve finans kuruluşları açısından biyoçeşitlilikle ilgili riskleri azaltmak ve sürdürülebilir üretim modellerini sağlamaya yönelik eylemleri teşvik etmek amacıyla ticari faaliyetleri teşvik edilmesi ve etkinleştirilmesi için yasal, idari veya politik tedbirler alınması ve özellikle de büyük ve çok uluslu şirketler ile finans kuruluşlarının:

- a. Operasyonları, tedarik ve değer zincirleri ve portföyleri kapsamında tüm büyük ve çok uluslu şirketlere ve finans kuruluşlarına yönelik gereksinimler de dahil olmak üzere, biyoçeşitlilik üzerindeki risklerini, bağımlılıklarını ve etkilerini düzenli olarak izlemelerinin, değerlendirmelerinin ve şeffaf bir şekilde açıklamalarının sağlanması;
- b. Sürdürülebilir tüketim kalıplarını teşvik etmek için tüketicilere gerekli bilgileri sunmalarının sağlanması;
- c. Uygun olduğu şekilde, erişim ve fayda paylaşımı düzenle-

melerine ve tedbirlerine uyum konusunda rapor vermelerinin sağlanması.

**Hedef 16**

Destekleyici politikalar, yasal veya düzenleyici çerçeveler oluşturmak, eğitimi ve ilgili ve doğru bilgi ve alternatiflere erişimi iyileştirmek de dahil olmak üzere insanların sürdürülebilir tüketim tercihleri yapmaya teşvik edilmesini ve etkinleştirilmesini sağlamak ve 2030 yılına kadar, tüm insanların Toprak Ana ile uyum içinde iyi bir şekilde yaşayabilmesi için küresel gıda israfını yarıya indirmek, aşırı tüketimi önemli ölçüde azaltmak ve atık üretimini büyük ölçüde azaltmak da dahil olmak üzere tüketimin küresel ayak izini adil bir şekilde azaltmak.

**Hedef 17**

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin 8(g) Maddesinde belirtilen biyogüvenlik önlemleri ve Sözleşmenin 19'uncu Maddesinde belirtilen biyoteknolojinin ele alınması ve faydalarının dağıtılmasına yönelik tedbirleri oluşturmak, kapasitelerini güçlendirmek ve tüm ülkelerde uygulamak.

**Hedef 18**

2025 yılına kadar biyoçeşitlilik açısından zararlı olan sübvansiyonlar da dahil olmak üzere teşvikleri belirlemek, orantılı, adil, etkili ve hakkaniyetli bir şekilde ortadan kaldırmak, aşamalı olarak kaldırmak veya yeniden düzenlemek, en zararlı teşviklerden başlayarak 2030 yılına kadar bunları önemli ölçüde ve aşamalı olarak yılda en az 500 milyar ABD doları oranında azaltmak ve biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından olumlu teşvikleri artırmak.

**Hedef 19**

Aşağıdakilerin yapılması da dahil olmak üzere, 2030 yılına kadar yılda en az 200 milyar ABD dolarını seferber geçirerek, ulusal biyolojik çeşitlilik stratejilerini ve eylem planlarını uygulamak için, Sözleşmenin 20'nci Maddesine uygun olarak, ulusal, uluslararası, kamu ve özel kaynaklar da dahil olmak üzere, tüm kaynaklardan gelen mali kaynakların düzeyini etkili, zamanında ve kolay erişilebilir bir şekilde önemli ölçüde ve aşamalı olarak artırmak:

- a. Resmi kalkınma yardımı da dahil olmak üzere gelişmiş ülkelerden ve gelişmiş ülke Tarafların yükümlülüklerini gönüllü olarak üstlenen ülkelere gelişmekte olan ülkelere, özellikle en az gelişmiş ülkelere ve gelişmekte olan küçük ada devletlerine

ve ekonomileri geçiş sürecinde olan ülkelere biyoçeşitlilikle ilgili toplam uluslararası mali kaynakların 2025 yılına kadar yılda en az 20 milyar ABD dolarına ve 2030 yılına kadar yılda en az 30 milyar ABD dolarına çıkarılması;

**b.** Ulusal ihtiyaçlara, önceliklere ve koşullara uygun olarak ulusal biyoçeşitlilik finansman planlarının veya benzer araçların hazırlanması ve uygulanmasıyla desteklenen yerel kaynak seferberliğinin önemli ölçüde artırılması;

**c.** Özel finansmandan yararlanılması, karma finansmanın teşvik edilmesi, yeni ve ek kaynakların artırılmasına yönelik stratejilerin uygulanması ve etki fonları ve diğer araçlar da dahil olmak üzere özel sektörün biyoçeşitliliğe yatırım yapmaya teşvik edilmesi;

**d.** Ekosistem hizmetlerine yönelik ödemeler, yeşil tahviller, biyoçeşitlilik ofsetleri ve kredileri, çevresel ve sosyal koruma önlemleri içeren fayda paylaşım mekanizmaları gibi inovatif programların teşvik edilmesi

**e.** Biyoçeşitlilik ve iklim krizlerini hedefleyen finansmanın ortak faydalarının ve sinerjilerinin optimize edilmesi,

**f.** Yerli halklar ve yerel topluluklar, Toprak Ana merkezli eylemler<sup>13</sup> ve toplum temelli doğal kaynak yönetimi ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik sivil toplum işbirliği ve dayanışması dahil olmak üzere piyasa temelli olmayan yaklaşımları içeren kolektif eylemlerin rolünün artırılması

**g.** Kaynak sağlama ve kullanımının etkinliğinin, verimliliğinin ve şeffaflığının artırılması;

### Hedef 20

Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için ortak teknoloji geliştirme ve ortak bilimsel araştırma programlarını teşvik ederek ve çerçevenin amaç ve hedeflerinin hedefleriyle orantılı olarak bilimsel araştırma ve izleme kapasitelerini güçlendirerek, özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkili uygulama ihtiyaçlarını karşılamak için kapasite oluşturma ve geliştirme, teknolojiye erişim ve teknoloji transferini güçlendirmek ve Güney-Güney, Kuzey-Güney ve üçgen işbirliği de dahil olmak üzere inovasyon ve teknik ve bilimsel işbirliğinin geliştirilmesini ve bunlara erişimi teşvik etmek.

### Hedef 21

Biyolojik çeşitliliğin etkin ve adil yönetişimine, entegre ve katılımcı

<sup>13</sup> Toprak Ana Merkezli Eylemler: İnsanlar ve doğa arasında uyumlu ve tamamlayıcı ilişkilere yönelik eylemlerin uygulanmasını sağlayan, tüm canlıların ve topluluklarının devamlılığını destekleyen ve Toprak Ana'nın çevresel işlevlerinin metalaştırılmamasını sağlayan ekosentrik ve hak temelli yaklaşım.

yönetimine rehberlik etmek ve iletişim, farkındalık yaratma, eğitim, izleme, araştırma ve bilgi yönetimini güçlendirmek için mevcut en iyi veri, bilgi ve enformasyonun karar vericiler, uygulayıcılar ve kamuoyu tarafından erişilebilir olmasını sağlamak ve ayrıca bu bağlamda, yerli halkların ve yerel toplulukların geleneksel bilgilerine, inovasyonlarına, uygulamalarına ve teknolojilerine yalnızca ulusal mevzuata uygun olarak hür olarak verilmiş, önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rızalarıyla<sup>14</sup> erişim sağlanmalıdır.

### Hedef 22

Yerli halkların ve yerel toplulukların, kültürlerine ve toprakları, bölgeleri, kaynakları ve geleneksel bilgileri üzerindeki haklarına saygı göstererek, kadınlar ve kız çocukları, çocuklar ve gençler ile engellilerin tam, eşitlikçi, kapsayıcı, etkili ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde temsil edilmelerini ve karar alma süreçlerine katılmalarını ve biyoçeşitlilikle ilgili adalete ve bilgiye erişimlerini sağlamak ve çevresel insan hakları savunucularının tam korunmasını sağlamak.

### Hedef 23

Tüm kadınların ve kız çocuklarının arazi ve doğal kaynaklara eşit hak ve erişimlerinin tanınması ve biyoçeşitlilikle ilgili tüm eylem, katılım, politika ve karar alma düzeylerinde tam, eşitlikçi, anlamlı ve bilinçli katılım ve liderliklerinin sağlanması da dahil olmak üzere Sözleşmenin üç hedefine katkıda bulunma konusunda eşit fırsat ve kapasiteye sahip oldukları toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım yoluyla çerçevenin uygulanması kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği sağlamak.

## Bölüm I.

### Uygulama ve Destek Mekanizması ve Koşulların Elverişli Hale Getirilmesi

**14.** Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi'nin uygulanması ve amaç ve hedeflerine ulaşılması, Taraflar Konferansının on beşinci toplantısında kabul edilen hüküm ve kararlara uygun olarak Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Protokolleri kapsamındaki destek mekanizmaları ve stratejileri yoluyla desteklenecek ve geliştirilecektir.

**15.** Çerçevenin tam olarak uygulanması, ihtiyaçlar temelinde tüm kaynaklardan yeterli, öngörülebilir ve kolay erişilebilir mali kaynak-

<sup>14</sup> Hür olarak verilmiş, önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rıza ifadesi, "önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rıza" veya "hür olarak verilmiş, önceden alınmış ve bilgilendirmeye dayalı rıza" veya "onay ve katılım" şeklindeki üçlü terminolojiyi ifade etmektedir.

ların sağlanmasını gerektirecektir. Ayrıca, tarafların, özellikle de gelişmekte olan ülke Tarafının çerçeveyi tam olarak uygulayabilmesi için gerekli kapasitenin oluşturulması ve teknolojilerin transferinde işbirliği ve ortak çalışmayı gerektirmektedir.

## Bölüm J.

### Sorumluluk ve Şeffaflık

**16.** Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi'nin başarılı bir şekilde uygulanması sorumluluk ve şeffaflık gerektirmekte olup, bu da üzerinde mutabık kalınmış<sup>15</sup> senkronize ve döngüsel bir sistem teşkil eden planlama, izleme, raporlama ve incelemeye yönelik etkili mekanizmalarla desteklenmelidir. Bunlar aşağıdaki unsurları içermektedir:

- a.** Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesi ile uyumlu olarak revize edilen veya güncellenen ulusal biyoçeşitlilik stratejileri, eylem planları ve standart bir formatta tebliğ edilecek ulusal hedefler de dahil olmak üzere çerçevenin uygulanmasında ana araç olan amaç ve hedefler.
- b.** Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesi izleme çerçevesi içerisinde yer alan başlıkları ve uygun olduğu şekilde diğer göstergeleri içeren ulusal raporlar.
- c.** Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesine yapılan katkıyı değerlendirmeye yönelik ulusal hedefler de dahil olmak üzere Ulusal Biyoçeşitlilik Eylem Planlarında yer alan bilgilerin küresel analizi;
- d.** Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesinin uygulanmasında kaydedilen kolektif ilerlemenin, uygulama araçları da dahil olmak üzere, ulusal raporlara ve uygun olan diğer kaynaklara dayalı olarak küresel düzeyde incelenmesi;
- e.** Gönüllü akran kuruluş incelemeleri
- f.** Gönüllü ülke incelemelerine yönelik açık uçlu bir forumun daha da geliştirilmesi ve test edilmesi;
- g.** Uygun olduğu üzere, Kunming-Montreal küresel biyoçeşitlilik çerçevesine yönelik devlet dışındaki aktörlerin taahhütleri hakkında bilgi;

**17.** Taraflar, eylem ve çabalarını uygun şekilde iyileştirmek amacıyla, gelişmekte olan ülke Taraflara uygulama araçlarının sağlanması da dahil olmak üzere, Ulusal Biyoçeşitlilik Eylem Planlarının

<sup>15</sup> Planlama, izleme, raporlama ve incelemeye ilişkin 15/6 sayılı karar

gelecekteki revizyonlarında ve uygulamalarında küresel incelemelerin sonuçlarını dikkate alabilirler.

**18.** Mekanizmalar, gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı özel güçlükleri ve bu ülkelerin desteklenmesine yönelik uluslararası işbirliği ihtiyacını dikkate alır. Taraflara, özellikle gelişmekte olan ülke olan Taraflara, sorumluluk ve şeffaflık açısından bu mekanizmaların uygulanmasını sağlamak amacıyla, kapasite oluşturma ve geliştirme, teknik ve mali destek de dahil olmak üzere uygulama araçları sağlanacak, sağlanan ve alınan desteklerin şeffaflığı hakkında bilgi verilecek ve sağlanan toplam desteğin tam bir genel değerlendirilmesi yapılacaktır.

**19.** Mekanizmalar kolaylaştırıcı, müdahaleye yol açmayan, cezalandırıcı olmayan, ulusal egemenliğe saygı gösteren ve Taraflara aşırı yük yüklemekten kaçınan bir şekilde yürütülecektir.

**20.** Çerçevenin amaç ve hedeflerine ulaşılması amacıyla Taraflar Konferansı tarafından gerekli görüldüğü takdirde şeffaflık ve sorumluluk mekanizmalarına ilişkin ilave tavsiyelerde bulunulacaktır.

**21.** Taraflar Konferansının gelecek toplantıları, Kunming-Montreal küresel biyolojik çeşitlilik çerçevesinin amaç ve hedeflerine ulaşılması amacıyla, incelemelerden elde edilen sonuçlar da dahil olmak üzere, gerekli ilave tavsiyeleri değerlendirecek ve sunacaktır.

## Bölüm K.

### İletişim, Eğitim, Farkındalık ve Benimseme

**22.** Aşağıdakiler de dahil olmak üzere, biyoçeşitlilik konusunda iletişim, eğitim ve farkındalığın artırılması ve bu çerçevenin tüm aktörler tarafından benimsenmesi, etkin bir şekilde uygulanması ve davranış değişikliğinin sağlanması, sürdürülebilir yaşam tarzlarının ve biyoçeşitlilik değerlerinin teşvik edilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

- a.** Bilgi sistemleri, biyoçeşitliliğin çeşitli değerleri ve ekosistemlerin işlevleri ve hizmetleri ile yerli halkların ve yerel toplumların geleneksel bilgileri ve dünya görüşleri de dahil olmak üzere doğanın insanlara katkıları ve biyoçeşitliliğin sürdürülebilir kalkınmaya katkısı konusunda farkındalığın, anlayışın ve

takdirin artırılması;

**b.** Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımının önemi ve sürdürülebilir geçim kaynaklarının iyileştirilmesi ve yoksulluğun ortadan kaldırılması çabaları ve küresel ve/veya ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerine genel katkısı da dahil olmak üzere sürdürülebilir kalkınmaya yönelik olarak genetik kaynakların kullanımından doğan faydaların adil ve hakkaniyetli paylaşımı konusunda farkındalığın artırılması;

**c.** Çerçevenin uygulanması için acil eyleme geçilmesi gerektiği konusunda tüm sektörler ve aktörler arasında farkındalık yaratılması ve aynı zamanda amaç ve hedeflere ulaşılmasına yönelik olarak kaydedilen ilerlemelerin uygulanmasına ve izlenmesine aktif katılımın sağlanması;

**d.** Yerli ve yerel dillere çevrilebilecek materyallerin geliştirilmesi de dahil olmak üzere, sosyoekonomik ve kültürel bağlamları göz önünde bulundurularak, kullanılan dilin, karmaşıklık düzeyinin ve tematik içeriğin ilgili aktör gruplarına uyarlanması ve hedefe yönelik iletişim de dahil olmak üzere çerçevenin anlaşılmasının kolaylaştırılması;

**e.** Başarılar, alınan dersler ve deneyimler hakkında bilgi paylaşmak ve biyolojik çeşitliliğe yönelik eylemlerde uyarlanabilir öğrenmeye ve katılıma olanak sağlamak üzere medya, sivil toplum ve akademileri de içeren eğitim kurumları da dahil platformların, ortaklıkların ve eylem gündemlerinin teşvik edilmesi veya geliştirilmesi;

**f.** Biyoçeşitliliğe ilişkin dönüştürücü eğitimin örgün, yaygın ve sargın eğitim programlarına entegre edilmesi, eğitim kurumlarında biyoçeşitlilik konusunun muhafaza edilmesi, sürdürülebilir kullanımına ilişkin müfredatın teşvik edilmesi ve doğa ile uyum içinde yaşamaya uygun bilgi, tutum, değer, davranış ve yaşam tarzlarının desteklenmesi;

**g.** Biyoçeşitliliğin izlenmesine yönelik bilimsel ve teknik kapasitelerin güçlendirilmesi, bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımının iyileştirilmesine yönelik inovatif çözümlerin geliştirilmesi adına bilim, teknoloji ve inovasyonun kritik rolü konusunda farkındalık yaratılması.

